

**silovanje
je
zločin**

priručnik za
žene koje su
preživjele
seksualno
nasilje

beograd, 2009.

autonomni ženski centar

PRIRUČNIK ZA ŽENE KOJE SU PREŽIVELE SEKSUALNO NASILJE

SILOVANJE JE ZLOČIN

Ovaj priručnik je namenjen ženama koje su preživele seksualno nasilje. Napravljen je sa namerom da vas podrži u vašem fizičkom i emocionalnom oporavku i da vam obezbedi tačne informacije o medicinskim i pravnim procedurama.

SILOVANJE JE ZLOČIN

PRIRUČNIK ZA ŽENE KOJE SU PREŽIVELE SEKSUALNO NASILJE

Izdaje:

**Autonomni ženski centar
Beograd**

Drugo, dopunjeno izdanje pripremila:

Tijana Popivoda

Grafičko oblikovanje:

Nataša Jovanović

Konsultanti/kinje:

majorka Milena Živanović

Dr Đorđe Alempijević

Institut za sudsku medicinu, Beograd

Advokatkinja Sanja Kalčević

Autonomni ženski centar, Beograd

Originalno prvo izdanje pripremile:

Tanja Ignjatović

Danijela Živković

Bobana Macanović

(Beograd, 2002)

Izvor:

<http://www.mcadsv.org/survive.html>

Ovaj priručnik je štampan zahvaljujući

podrsci nemačke fondacije FILIA

Beograd 2009.

SADRŽAJ

SEKSUALNO NASILJE/ODREĐENJE POJMOVA.....	6
ČINJENICE.....	8
AKO STE PREŽIVELI SILOVANJE.....	11
ŠTA JE MOGUĆE OSEĆATI.....	11
OPORAVAK.....	15
UOBIČAJNE REAKCIJE NA TRAUMATSKI DOGAĐAJ.....	16
BRINITE O SEBI.....	17
RAZGOVOR SA VAMA VAŽNIM LJUDIMA	18
KAKO POMOĆI ŽENI KOJA JE PREŽIVELA SEKSUALNO NASILJE.....	19
PODRŠKA AUTONOMNOG ŽENSKOG CENTRA.....	20
MEDICINSKA POMOĆ.....	21
AKO STE NEDAVNO PREŽIVELE NASILJE.....	22
AKO STE NASILJE PREŽIVELE PRE IZVESNOG VREMENA.....	26
PRIJAVLJIVANJE POLICIJI.....	28
AKO SE ODLUČITE DA POSTUPAK PRIJAVITE POLICIJI.....	28
PRAVNE PROCEDURE.....	33
ZAKONI KOJI SE ODOSE NA SEKSUALNO NASILJE.....	33
KRIVIČNI POSTUPAK.....	37
GRAĐANSKA PARNICA.....	39
PROGANJANJE.....	40
KORISNI TELEFONSKI BROJEVI.....	42

SEKSUALNO NASILJE

Seksualno nasilje nije samo privatna (lična) stvar žene. Ono je oduvek služilo kao sredstvo kontrole žena, čime je održavan društveni poredak zasnovan na neravnoteži moći između polova, privilegijama i dominaciji muškaraca.

Seksualno nasilje je opšti naziv za brojne oblike seksualnog ponašanja za koje je karakteristično da se odvijaju bez pristanka, odnosno iznuđeni su primenom sile i/ili pretnje. Seksualno nasilje najčešće uključuje sledeće oblike:

Seksualno uznemiravanje – neželjeno seksualno ponašanje na javnom mestu, koje ženu stavlja u neugodnu situaciju poniženja ili stida (a koje ne mora nužno da uključuje i fizički dodir). Najčešće su to neželjene seksualne primedbe, ponude, šale, opsceni razgovori, ponašanja (izraz lica, pokreti, znakovi rukama), izloženost pornografiji i sl, koji se manifestuju na različitim mestima – na ulici, radnom mestu, u školi, na fakultetu, u gradskom prevozu, restoranu, kafeu....

Seksualno ucenjivanje – predlog ili zahtev usluga seksualne prirode koji je učinjen od strane poslodavca, direktora ili drugog odgovornog lica, kojim se uslovljava promena statusa na radnom mestu, u školi, nekoj organizaciji i sl.

Prisilne seksualne radnje – seksualno ponašanje izvršeno pod prisilom i/ili pretnjom, kao što su neželjeni/prisilni dodiri tela, dodirivanje intimnih delova tela, prisiljavanje na masturbaciju i sl.

Pokušaj silovanja – svaki seksualni pokušaj van volje žene.

Silovanje – neželjeni/nasilni oblici vaginalne, analne i oralne penetracije penisom, rukom ili predmetima.

Incest – seksualno zlostavljanje od strane osoba koje su u krvnom srodstvu ili su osobe od poverenja.

Drugi oblici seksualnog nasilja su: seksualno ropstvo, prostitucija, trgovima ženama, seksualna zloupotreba dece, pornografija, prisilni brakovi, prisilna trudnoća, predbračne provere nevinosti žena i sl.

ODREĐENJA POJMOVA UPOTREBLJIVANIH U PRIRUČNIKU

Silovanje ili seksualno nasilje: U ovom priručniku pojmovi seksualno nasilje i silovanje upotrebljavaće se sa jednakim značenjem.

Krivična dela protiv polne slobode: pravni termini kojima se označava silovanje i ostali oblici seksualnog nasilja.

Žena koja je preživela seksualno nasilje: Ovo je pojam koji će biti upotrebljavan u ovom priručniku da označi “žrtvu”. Pojam preživela fokusira se na snagu žene koja je bila seksualno zlostavljana.

Silovatelj, počinitelj ili nasilnik: Osoba koja je počinila nasilje.

Optuženi (okrivljeni): počinitelj krivičnog dela u sudskom postupku.

ČINJENICE O SEKSUALNOM NASILJU

Postoje mnoga verovanja (mitovi) o seksualnom nasilju koja krivicu za silovanje prebacuju sa silovatelja na žrtvu. Razumevanje mitova koji okružuju seksualno nasilje može vam pomoći u oporavku.

Ono što vam se desilo je zločin.

Vi ne možete biti krivi za nasilnikovo ponašanje.

ZABLUDA: Silovanje je posledica nekontrolisanih seksualnih nagona koje ima silovatelj.

ČINJENICA: Silovanje nije čin strasti i neizdržive seksualne želje. Silovanje je čin nasilja, dokazivanja moći i kontrole, a ne seksualnosti. Silovatelj je cilj je da ponizi ženu i da joj potpuno oduzme ličnu moć. Silovanja su uglavnom planirana i izvršena od strane nepoznatih ili poznanika, onda kad se za to ukaže prilika.

(u 70% slučajeva silovanja su unapred planirana)

ZABLUDA : Silovatelji su mentalno bolesni ili psihotični i ne mogu se obuzdati.

ČINJENICA: Ne postoji “tipičan” silovatelj. Muškarci koji su silovali pripadaju svim socio-ekonomskim klasama, nacijama i rasama. Oni su često ugledni, bogati i moćni ljudi, a ne “ljudi sa margine”, pijanci, beskućnici, bolesnici i ne mogu se prepoznati po specifičnom ponašanju. Jako malo silovatelja je mentalno nesposobno i/ili bez dodira sa stvarnošću. Većina silovanja je planirana.

(samo

je 2% muškaraca optuženih za seksualno nasilje psihijatrijski lečeno) – Home Office Criminal Statistics for England and Wales, 1980.

ZABLUDA: Žrtva je “sama tražila to što je dobila” zato što se ponašala ili je izgledala zavodljivo, zato što je bila nepažljiva, pijana, drogirana, itd.

ČINJENICA: Niko ne traži da bude zlostavljan/a, povređen/a ili ponižen/a. Ovakav način razmišljanja optužuje žrtvu za ono što joj se dogodilo, umesto nasilnika koji je počinio zločin. Osobe svih starosnih doba, iz svih društvenih slojeva bili/e su mete seksualnog zlostavljanja. Nijedna od njih nije “izazvala” svoje napadače da počine zločin. Za silovanje nikad nije kriva žrtva. Krivica i odgovornost su uvek na počiniocu.

ZABLUDA: Kad bi žene prestale da piju, ne bi bile lake mete seksualnih zlostavljača.

ČINJENICA: Alkohol je oružje koje neki silovatelji upotrebljavaju da bi kontrolisali svoje žrtve i da bi ih učinili nemoćnim. Kao deo svog plana, silovatelj će ohrabrivati žrtvu da pije, ili će identifikovati osobu koja je već pijana. Alkohol nije uzrok silovanja, to je samo jedno od mnogih oružja koje silovatelji koriste. Silovanje bi se desilo i da nije bilo konzumiranja alkohola.

ZABLUDA: Žrtve silovanja najčešće su atraktivne mlade žene.

ČINJENICA: Svaka žena može biti silovana, bez obzira na izgled, način ponašanja i odevanja ili socijalni status jer je silovanje čin nasilja prema ženama. Često su seksualno zlostavljane žene sa invaliditetom, psihičkim smetnjama ili mentalnim ograničenjima, stare žene, Romkinje, lezbejke, žene smeštene u institucije (zatvore, psihijatrijske bolnice, centre socijalnog staranja). Silovatelj koristi njihovu nemoć.

ZABLUDA: Ako se žrtva nije fizički suprotstavila ili borila sa napadačem, to nije bilo silovanje.

ČINJENICA: Individualna odluka o tome kako preživeti seksualno nasilje je najbolja moguća odluka za tu osobu i u nju ne treba sumnjati. Niko ne može da tvrdi da razume strah, nasilnikove pretnje, ili druge faktore koji utiču na odluku o ponašanju. Postoje tipovi prisile koji ne ostavl-

jaju tragove. U nekim zakonima silovanje je definisano kao “nedostatak pristanka”, tj. postoje specijalni zakoni koji kažu da žrtva ne mora da se suprostavi nasilniku da bi se to smatralo silovanjem.

(u 87% slučajeva silovanja uključena je pretnja za život žene, a u 50% slučajeva postoji pretnja oružjem)

ZABLUDA: Većina silovatelja su nepoznati žrtvama.

ČINJENICA: Najveći broj silovanja počinjen je od strane nekog koga žrtva poznaje: komšija, prijatelj, poznanik, kolega, školski drug, muž, partner ili bivši partner.

(u preko 80% žene su silovane od muškarca kojeg poznaju i kome veruju; preko 50% silovatelja su partneri, muževi i bivši muževi)

ZABLUDA: Većina silovanja dešava se u parkovima, mračnim ulicama i usred noći.

ČINJENICA: Većina silovanja (preko 70% slučajeva) se dešava u poznatom prostoru – u stanu žene ili počinioaca. Silovanja se dešavaju u jednakom broju danju i noću.

ZABLUDA: Serijska silovanja nisu česta.

ČINJENICA: Skoro svaki silovatelj je serijski silovatelj, što znači da je izabrao prisilu, nasilje, pretnje silom itd.... da ponavlja zlostavljanje žena.

ZABLUDA: Ne postoji silovanje u braku. Seksualni odnos sa mužem je bračna dužnost.

ČINJENICA: Žena u braku/vanbračnoj zajednici ne predstavlja vlasništvo muškarca. Svaka seksualna aktivnost protiv ženine volje, takođe je seksualno nasilje – silovanje.

AKO STE PREŽIVELI SILOVANJE:

- Idite na sigurno mesto.
- Pozovite policiju.
- Pozovite prijateljicu/prijatelja ili članicu/člana porodice.
- Sačuvajte fizičke dokaze - ne tuširajte se, ne kupajte se i ne ispirajte vaginu (iako je to ono što biste prvo uradili u tom trenutku).
- Sačuvajte odeću koju ste nosile u vreme napada.
- Ne pomerajte predmete u prostoru gde se napad dogodio.
- Idite u bolnicu.
- Potražite informacije, podršku i pravnu pomoć u Autonomnom ženskom centru.

ŠTA JE MOGUĆE OSEĆATI

Žene koje su preživele seksualno nasilje mogu iskusiti širok spektar osećanja i reakcija. Posle nasilja, kod nekih žena emocije idu iz jedne u drugu krajnost, od burnog ispoljavanja do krajnje kontrole.

Važno je da znate da je to što (tada) osećate i razmišljate normalno.

Vaše reakcije su vaš jedini način da se izborite sa zločinom koji je počinjen nad vama.

Ne postoje standardne reakcije na seksualno nasilje. Moguće je da prolazite kroz neke ili nijednu od dalje navedenih emocija. Neke od njih imaćete odmah, ili ćete imati odloženu reakciju nekoliko meseci kasnije. Određene situacije, kao što je svedočenje na sudu, lekarski pregledi, slučajni susreti na ulici osoba koje liče na nasilnike, mogu pojačati emocije ili uzrokovati da se ponovo pojave, posle perioda u kojem ste se osećale dobro.

ŠOK I UMRTVLJENOST: Osećanje dezorijentisanosti, zbunjenosti, preplavljenost osećanjima; ne znate kako da se osećate ili šta da radite; reagujete na način koji je sličan vašoj reakciji u toku neke druge životne krize: plaćete, lako se uzбудite, nervozno se smežete, povlačite se...

Šta možete da uradite: Budite svesni da su to normalne, razumljive reakcije na traumu. Svako se nosi sa krizom drugačije. Razmišljajte o stvarima koje su vam pomogle da prebrodite krize iz prošlosti. Pronađite nekog da vam pomogne da odlučite šta biste želeli da radite i kako biste hteli da organizujete svoje vreme i aktivnosti. Budite saosećajni prema sebi. Dajte sebi vremena da se oporavite.

GUBITAK KONTROLE: Osećate kao da je vaš čitav život okrenut naglavačke i da više nikada nećete povratiti kontrolu nad svojim životom; vaše misli i osećanja izgledaju kao da su van vaše kontrole.

Šta možete da uradite: Pokušajte da povratite kontrolu nad svojim životom koliko god je to moguće, čak i kada su u pitanju obični svakodnevne poslove. Potražite informacije koje vam mogu pomoći da sredite svoje misli i osećanja. Pitajte kako su se druge žene izborile sa sličnim situacijama. Pokušajte da donesete što je moguće više svojih odluka. Ovo vam postepeno može pomoći da povratite osećanje kontrole nad svojim životom.

Koristite informacije i pomoć konsultantkinja ili pravnic/ka.

STRAH: Strah da se silovatelj može vratiti, strah za vašu opštu fizičku sigurnost, strah da ostanete sami, strah od drugih ljudi ili situacija koje vas mogu podsetiti na ono što vam se desilo; strah od trudnoće ili polnih bolesti;.

Šta možete da uradite: Ako želite društvo, ne oklevajte da pitate nekog od poznatih osoba da budu sa vama dan i noć. Možda ćete želeti da učinite svoju fizičku okolinu sigurnijom (selidba, bolje osiguranje vašeg doma, bolje upoznavanje komšija/nica).

KRIVICA I SAMOOKRIVLJAVANJE: Osećanje da ste mogli, ili da ste trebali da uradite nešto da izbegnete, ili sprečite napad; sumnja u sopstvenu sposobnost za procenjivanje.

Šta možete da uradite: Bez obzira kakva je bila situacija, vi niste tražili da budete povređeni ili zlostavljani. Samookrivljanje i razmišljanje o tome da ako izbegavate slične okolnosti one vam se neće ponovo desiti, samo su još jedan od pokušaja da se uspostavi kontrola nad situacijom.

IZOLACIJA: Osećanje da vas je ovo iskustvo odvojilo od ostalih ljudi; osećanje da drugi ljudi mogu da pogode da ste bili seksualno zlostavljani samo kad pogledaju u vas; ne želite da opterećujete druge ljude vašim iskustvom.

Šta možete da uradite: Oporavljanje od zlostavljanja može biti vrlo usamljeno iskustvo. Ipak, niste sami u onome što osećate. Možda će vam pomoći da razgovarate konsultantkinjom Autonomnog ženskog centra, koja je radila sa ženama koje su preživele silovanje.

RANJIVOST, NEPOVERENJE: Osećanje da ste ostavljeni na milost i nemilost svojim emocijama ili tuđim postupcima; ne znate kome da verujete; osećanja sumnje i opreza.

Šta možete da uradite: Verujte svom instinktu o tome sa kim želite da razgovarate o onome šta vam se dogodilo. Pokušajte da razgovarate sa ljudima koji su vam bili najpouzdaniji u prošlosti. Izaberite one koji umiju da slušaju i koji ne osuđuju. Osećanja opšte sumnje počće da se povlače kad počnete da pronalazite ljude kojima možete da verujete.

SEKSUALNI STRAHOVI: Osećate da ne želite seksualne veze; pitate se da li

ćete ikada želeći ili ponovo uživati u seksualnim vezama; strah da će vas seksualni odnos podsetiti na silovanje.

Šta možete da uradite: Pokušajte da kažete svom seksualnom partneru/ki gde su vaše granice. Ako vas situacija podseća na napad i vraća vam bolne uspomene, recite to svom/joj partneru/ki. Stavite mu/joj na znanje da je situacija, a ne on ili ona, ono što vraća bolne uspomene. Možda će vam biti prijatnije uz nežnu fizičku pažnju. Recite svom/joj partneru/ki do kog nivoa intimnosti se osećate prijatno.

BES: Osećanje besa prema napadaču; možete fantazirati o osveti; možete biti besni na svet jer se više ne osećate sigurno; ako ste religiozni, možete osećati bes što vaša vera nije sprečila ono što vam se desilo.

Šta možete da uradite: Prihvatite svoj bes. Razmišljanje o aktima nasilja prema napadaču ne znači da ste vi nasilna ili loša osoba. Vi imate pravo da osećate bes zbog nasilja koje ste preživeli. Možda ćete želeći da razgovarate sa ljudima koji ovo razumeju.

PREKIDANJE DNEVNIH AKTIVNOSTI: Tokom prvih dana ili nedelja posle napada, možete biti okupirani razmišljanjem o napadu; možete imati teškoće da se koncentrišete, probleme sa spavanjem, promene apetita, možete se trzati na svaki šum, imati fobije, opštu uznemirenost ili depresiju.

Šta možete da uradite: Mada su ovo uobičajne reakcije, mogu biti prilično uznemirujuće. Polako sređujte jednu po jednu situaciju. Neke žene nalaze da im pomaže da pri ruci imaju beležnicu u koju zapisuju osećanja, misli, ideje ili detalje vezane za napad. Držanje misli i osećanja na jednom mestu može ih učiniti lakšim za razumevanje i "preradu".

OPORAVAK

Proživljavanje različitih emocija deo je prevazilaženja onoga što vam se dogodilo. Možete se pitati da li ćete ikada “povratiti svoj život”. Možda ne osećate skoro ništa.

Ne postoji pravilan ili pogrešan način za reagovanje na seksualno zlostavljanje.

Mnoge žene koje su preživele seksualno nasilje otkrile su da su im prihvatanje same sebe, strpljenje, vreme i podrška drugih pomogli da se oporave.

Profesionalno savetovanje vam može pomoći da se oporavite od psiholoških posledica napada. Takođe vam može pomoći u razrešavanju drugih ličnih i porodičnih problema.

Autonomni ženski centar radio je sa mnogim ženama koje su imale slična iskustva. Dobra konsultantkinja vas može razumeti i pomoći vam da prebrodite “emocionalni ringišpil” na kojem se nalazite.

Ne postoji “kalendar oporavka” koji vam možemo ponuditi.

Različite osobe prolaze kroz faze oporavka na svoje načine, krećući se napred i nazad, iz faze u fazu. Mnoge žene misle da će moći da zaborave napad ako ne budu govorile o njemu. Ovo je pogrešno verovanje.

Pričanje o napadu oslobađa vas kontrole koju nad vama ima. Pričanjem započinje vaš proces oporavka.

Model koji predstavljamo nudi okvir za razumevanje emocija i reakcija koje možete imati dok se oporavljate od napada.

Za više informacija ili podrške obratite se Autonomnom ženskom centru.

UOBIČAJENE REAKCIJE NA TRAUMATIČNE DOGAĐAJE

ŠOK: Prvih dana ili nedelja, napad može izgledati nestvarno. Možda ćete reagovati umrtvljenošću i tako što nećete ništa osećati. Možda ćete imati i fizičke simptome šoka: osećanje slabosti, mučnine, usporeno kretanje, bledilo. Ovakve reakcije nisu ni pogrešne ni neobične.

PRILAGOĐAVANJE: Ovo je period kada možete osećati potrebu da negirate i umanjujete značaj napada. Pritisak da “nastavite sa svojim životom” može doći iznutra ili od drugih ljudi. Možda će vam biti lakše da se bavite svojim dotadašnjim uobičajenim aktivnostima, nego intenzivnim i neprijatnim pitanjima povezanim sa napadom. Ovakva reakcija je samoodbrambena i prirodna.

SEKUNDARNA KRIZA: Za mnoge žene, neki događaji u njihovom životu mogu učiniti ranije mehanizme preživljavanja neefikasnim. Prihvatanje napada može biti jako bolno. Ono što je pre toga izgledalo nestvarno ili bilo negirano, može odjednom postati sasvim stvarno. Žene koje su preživele seksualno nasilje opisuju osećanje depresije i/ili “flashback” ili opsesivno razmišljanje o napadu. Možda ćete mnogo puta preživljavati napad u svojoj glavi. Možda ćete iskusiti osećanja intenzivnog besa. I opet, važno je zapamtiti da su ove reakcije potpuno normalne.

INTEGRACIJA: Napad vas je promenio, ali usvojivši to iskustvo možete nas-

taviti sa svojim životom. Možete osećati da ste “preradili” napad i prebrodili misli i osećanja vezana za traumu. Sećanja će ostati, ali se s njima možete suočiti. Ozdravljenje je moguće, međutim, ono zahteva rad na sebi. Možda će vam biti potrebna podrška drugih ljudi i profesionalaca/ki.

Zapamtite da su i druge prošle kroz to i da NISTE SAMI.

BRINITE SE O SEBI

- Šta god da osećate, to je u vašoj situaciji razumljivo.
- Odvojte vreme za sebe i ispunite ga sadržajima koje volite i koji vas opuštaju.
- Izbegavajte stresne situacije.
- Okružite se ljudima koje volite.
- Bavite se fizičkim aktivnostima, ili bar šetajte.
- Izbegavajte nasilne sadržaje na televiziji.
- Izbegavajte pijenje alkohola i uzimanje droga, jer to može pojačati osećanja sa kojima se borite.
- Pronađite načine da izbacite bes iz sebe (npr. fizičke aktivnosti i/ili kreativni rad i sl).
- Mislite pozitivno o sebi – vi ste vredni.
- Brinite o sebi – o drugima ćete brinuti kasnije, ako bude potrebno.

RAZGOVOR SA VAMA VAŽNIM OSOBAMA

Vaša porodica partner/ka i prijatelji/ce boriće se sa svojim osećanjima u isto vreme dok se vi borite sa vašim. I njima će biti potrebna pomoć:

- a) oni mogu verovati da će osećanja, ako se ne bude govorilo o njima, nestati,
- b) oni mogu pogrešno kriviti vas ili sebe za napad,
- c) oni mogu gledati na seksualni napad kao na seksualni čin, pre nego na zločin nasilja

Nakon što ste preživeli napad možda se pitate:

kome da kažete, ili **šta da kažete** ljudima važnim u vašem životu.

Takođe, možete biti jako osetljivi na to kako će vam oni odgovoriti.

Roditelji, prijatelji/ce, poslodavci/ke, komšije/nice, vaš partner/ka mogu biti izvor podrške i utehe. Poslušajte svoje srce kad odlučujete kome da se obratite.

Možda ćete brinuti da se previše oslanjate na druge. **Razumno je potražiti pomoć u vremenima krize.** Ljudi kojima je zaista stalo do

vas, želeće da vam pomognu. Ljudima koji iskreno brinu o vama nekada je potrebno reći kako da vam pomognu. Dobro je reći ljudima šta želite od njih. U redu je reći:

“Ne želim da me dodiruješ”.

“Potrebno mi je da me zagrliš”.

“Želim da razgovaram o tome šta se desilo”.

“Ne želim da razgovaram o tome”.

Ako je nekom ko vam je blizak teško da vas podržava ili da se suoči sa napadom na vas, možete ga/je zamoliti da pročita sledeće:

KAKO POMOĆI ŽENI KOJA JE PREŽIVELA SEKSUALNO NASILJE

- **Verujte joj.**
- **Uverite je da napad nije njena greška.**
- **Kažite joj da verujete da je to njeno iskustvo.**
- **Podržavajte ženu, ali ne preterujte u svojim reakcijama.**
- **Budite strpljivi. Preživela može izražavati širok spektar snažnih emocija.**
- **Dozvolite joj da vam govori ili ne govori o detaljima napada. Ne ispitujte.**
- **Ne prenosite drugima. Dozvolite joj da izabere sa kim će podeliti detalje napada.**
- **Shvatite da žena možda ne želi da je dodirujete.**
- **Imajte u vidu da je ovo iskustvo samo jedan deo života ove osobe. Ne dozvolite da to prekrije druge aspekte njenog života i iskustva.**
- **Izbegavajte da se ponašate preterano zaštitnički ili preterano pažljivo. Ona može da želi sigurnost i društvo, ali ne i da bude u centru pažnje.**
- **Ne oduzimajte joj moć donošenja odluka.**
- **I za vas je u redu da imate svoje potrebe! Pronađite podršku za sebe.**

PODRŠKA AUTONOMNOG ŽENSKOG CENTRA PROTIV SEKSUALNOG NASILJA

Osobe van najužeg kruga dragih osoba takođe vam mogu pružiti podršku, prihvatanje i pomoć u oporavku.

Vi ste ona koja će odlučiti koja vrsta pomoći vam je najkorisnija.

Imajte u vidu da postoje programi protiv seksualnog nasilja koji nude anonimno i besplatno savetovanje i zastupanje. Ne oklevajte da zatražite pomoć.

ZASTUPNICA je profesionalka koja je obučena da tokom medicinske i pravne procedure pomaže ženama koje su preživele seksualno nasilje. Zastupnica razume “sistem” i kako on funkcioniše. Ona je radila sa drugim ženama koje su preživele silovanje. Programi nude i pravno zastupništvo, koje uključuje pratnju u sud, policijsku stanicu, ili na sas-tanke sa tužiocem/teljkom. Zastupnica je izvor praktičnih, korisnih infor-macija i emocionalne podrške.

Konsultantkinja je profesionalka koja je obučena da se bavi vašim emo-cionalnim potrebama. Mnoge žene koje su preživele seksualno nasilje uverile su se da konsultantkinja nudi razumevanje i pomoć. Neke kažu da mnogo lakše razgovaraju o svom napadu sa profesionalkom koja je radila sa mnogim drugim ženama sa iskustvom silovanja. **Najviše možete dobiti od konsultacija onda kada same odlučite da to želite.**

U Autonomnom ženskom centru možete dobiti podršku i kada ste seksu-alno nasilje preživeli pre više godina.

MEDICINSKA POMOĆ

Traženje medicinske pomoći odmah posle napada, ali i kasnije, jedna je od najvažnijih stvari koje možete uraditi za sebe ako ste preživeli seksualno nasilje

Posle napada možete imati povrede koje je potrebno lečiti, a možete želeti i da budete testirani na trudnoću i bolesti koje se prenose polnim kontaktom. Prijatelj/ica, rođak/a ili zastupnica iz Autonomnog ženskog centra protiv seksualnog nasilja mogu vas otpratiti u medicinsku ustanovu.

RAZLOZI ZA MEDICINSKI PREGLED

- Medicinski pregled je način da otklonite posledice telesnih povreda koje nekada mogu veoma ozbiljno da ugroze vaše zdravlje.
- Pregled je način da povratite kontrolu nad svojim telom i zdravljem.
- Pri pregledu ćete dobiti važne informacije o trudnoći i bolestima koje se prenose polnim kontaktom.
- Pregled je način da se obezbede medicinski dokazi koji su veoma značajni za policijsku istragu i sudski proces.

Ohrabrujemo vas da što pre i neizostavno odete na medicinske preglede.

AKO STE NEDAVNO PREŽIVELI NASILJE

PREGLED VAS MOŽE UMIRITI

Najvažniji razlog za pregled su moguće povrede. Ozbiljne, unutrašnje povrede je ponekad teško razlikovati od šoka i opštih bolova od napada. Mada neće biti lako, pregled vas može umiriti. Takođe možete dobiti važne informacije o trudnoći i bolestima koje se prenose polnim kontaktom.

ZABRINUTOST ZBOG TRUDNOĆE I BOLESTI KOJE SE PRENOSE POLNIM KONTAKTOM

Ako lekar/ka utvrdi da se napad desio u vreme visokog rizika za začeće ('plodni dani'), potrebno je blagovremeno isplanirati najpovoljnije rešenje. Možete pitati za postkoitalne tablete. Velika doza estrogena se dokazala kao delotvorni profilaktik, ako se uzme u toku 72 sata nakon napada. vaš/a lekar/ka vam može objasniti rizike i prednosti uzimanja postkoitalne tablete. Takodje, testiranjem na trudnoću i pojedine bolesti koje se prenose polnim kontaktom moguće je utvrditi da li ste bili trudni i/ili inficirani i pre napada. Od lekara/ke možete dobiti i odgovarajuće informacije o lekovima za preventivu gonoreje, sifilisa, hepatitisa B.

PRIKUPLJANJE DOKAZA

Još jedan veoma važan razlog za neposrednu medicinsku pomoć **jeste prikupljanje dokaza za krivičnu istragu**. Ne postoji posebno odeljenje u medicinskim ustanovama koje je zaduženo za preglede u cilju sakupljanja sudskih dokaza. Ako posle napada prvo odete u zdravstvenu ustanovu i kažete da se radi o silovanju, ili lekar/ka ima osnovanu sumnju da su povrede posledice nasilnog polnog akta, njegova/njena dužnost je da o sumnji na izvršeno krivično delo obavesti policiju (ako to ne učine postoji mogućnost da zakonski odgovaraju).

Ako napad prvo prijavite policiji, Odeljenje za krvne i seksualne delikte organizuje ove preglede i pomoći će vam prevoženjem i praćenjem do bolnice. Lekari/ke nisu stručnjaci za prikupljanje dokaza, jer je njihova

osnovna uloga da leče. Za prikupljanje dokaza o povredi, kao i analizu nastanka pojedinih povreda, *zaduženi su lekari/ke specijalisti/kinje za sudsku medicinu. Stoga, možete se za pregled obratiti i Institutu za sudsku medicinu Medicinskog fakulteta u Beogradu (Ul. Deligradska br. 31a; tel. 011/2682-522).*

Dakle, imajući sve u vidu, važno je da ovi stručnjaci/kinje budu uključeni, a uz saradnju sa policijom to je moguće.

ŠTA NIKAKO NE TREBA RADITI PRE PREGLEDA DA BI SE DOKAZI OČUVALI

Da bi se očuvali dokazi pre medicinskog pregleda, iako biste to najpre učinili, **nemojte se kupati, tuširati, menjati odeću ili uređivati na bilo koji način. Nemojte se vaginalno ispirati ili brisati vlažnim maramicama**, jer su tragovi ejakulacije ili stidnih dlaka važni dokazi. Odložite pražnjenje creva, ako je bilo analnog snošaja. Nemojte presvlačiti odeću koju ste nosili u vreme napada ili bacati druge predmete koji bi mogli biti od koristi za istragu. Na pregled je korisno poneti rezervnu odeću, jer vas mogu zamoliti da odeću u kojoj se desio napad ostavite kao dokazni materijal.

ŠTA OBUHVATA PREGLED ZA PRIKUPLJANJE DOKAZA

Na žalost, kod nas ne postoji standardizovan protokol za obavljanje ovog pregleda. Ono što se radi je obavezan *ginekološki i telesni pregled, koji komisijski obavljaju lekar/ka specijalista/kinja ginekolog/škinja i lekar/ka specijalista/kinja za sudsku medicinu*. Na ovaj način se postiže najviši standard za kvalitetnu dijagnostiku povreda i njihovo verno opisivanje u medicinskoj dokumentaciji. Pored toga, pregled je praćen prikupljanjem drugih dokaza i njihovom analizom, kao i fotografisanjem svih povreda koje su od sudskomedicinskog i kriminalističkog značaja. Ovaj pregled uključuje i lekare/ke drugih specijalnosti, ako je to potrebno, kao i pregled psihijatra/tarke i psihološko testiranje.

KADA NAPRAVITI PREGLED ZA PRIKUPLJANJE DOKAZA

Najbolji dokazi prikupljaju se odmah posle napada (negde se navode podaci od 6 do 72 sata od napada). Ipak, ni odloženi pregledi nisu bez značaja, jer nikada niste sigurni šta je sve moguće naći i kako će činjenice koje su ustanovljene pregledom uticati na povezivanje dela sa počiniocem. **Vi niste obavezni da obavite ovaj pregled za prikupljanje dokaza, ali vam on omogućava mnogo veće šanse u sudskom postupku, ako se i kad god da se odlučite za sudski postupak.**

DA LI SE NAPAD MORA PRIJAVITI POLICIJI

Zdravstvena organizacija (dom zdravlja, bolnica i dr.) je po zakonu obavezna da silovanje prijavi policiji. To što je obavljen pregled za sakupljanje dokaza ne znači da vi morate da razgovarate sa policijom.

Možete izabrati da ne razgovarate sa policajcima. Ako ste trenutno nesigurni oko učestvovanja u krivičnom postupku, to što ste obavili pregled za sakupljanje dokaza zadržaće vaše mogućnosti otvorenim. Možda ćete se za nekoliko meseci osećati drugačije nego u tom momentu.

DA LI JE BOLNICA OBAVEZNA DA PONUDI KOMPLETAN PREGLED

Po našim zakonima **NE**, jer je bolnica ustanova koja pre svega pruža zdravstvenu zaštitu. Zato vam savetujemo da **prvi pregled napravi specijalista/kinja za sudsku medicinu**, koji bi na osnovu prikupljenih podataka o samom događaju i načinu njegovog odigravanja, mogao da napravi **plan pregleda** i zatim da vas, prema tom planu, vodi kroz ceo medicinski postupak.

“DROGE ZA SILOVANJE”

Neki napadači koriste različite psihoaktivne supstance za fizičku kontrolu žrtve. Ako verujete da ste bili drogirani, informišite vašeg lekara/ku o tome. Nažalost, kod nas se ženama koje su preživele seksualno nasilje ne rade uvek analize krvi, čak ni na alkohol. Pregled krvi ili urina mogu

otkriti drogu u vašem organizmu, **ali testiranje mora biti obavljeno što je moguće ranije**. Neke droge mogu biti otkrivene samo u toku 12 sati po uzimanju. Pokušajte da ne mokrite dok ne odete do lekara ili ako morate da mokrite sakupite mokraću u čistu posudu (kao kada nosite u laboratoriju na pregled) i zapišite vreme kada ste mokrili, odnosno kada je prikupljen uzorak. Ponesite ovaj uzorak sa sobom. Većina psihoaktivnih supstanci koje se koriste da bi se olakšalo seksualno nasilje izlučuju se mokraćom pa je zato analiza urina važna za njihovo dokazivanje.

Kako možete posumnjati na to da ste doživeli seksualno nasilje dok ste bili pod uticajem neke psihoaktivne supstance? Po pravilu se ne sećate detalja samog događaja, budite se, treba vam vremena da se priberete, da „sakupite misli“, primećujete da ste nagi ili da vaša odeća nije na vama na način na koji je vi oblačite, otkrivате mrlje od sperme na svojoj odeći, telu ili genitalijama, imate bolove i/ili krvarenje iz vagine i/ili čmara.

Krivični zakonik (član 112. st. 12) kaže “silom se smatra i primena hipnoze ili omamljujućih sredstava, s ciljem da se neko protiv svoje volje dovede u nesvesno stanje ili onesposobi za otpor.”

PREGLEDI KOD PRIVATNIH LEKARA/KI

Iako biste se prijatnije osećali sa vašim/om privatnim/om lekarom/kom, oni neće biti dostupni 24 sata dnevno i verovatno će vas poslati u bolnicu da obavite analize i pregled za prikupljanje dokaza, jer nisu specijalisti za sudsku medicinu. Realni troškovi ovih pregleda, čak i da ih lekari/ke iz privatne prakse mogu izvršiti, nisu zanemarljivi. Vi svakako dalju medicinsku negu, posle pregleda u bolnici, možete nastaviti kod svog/je privatnog/e lekara/ke.

AKO STE SEKSUALNO NASILJE DESILO PRE IZVESNOG VREMENA

Još uvek je jako važno da obavite medicinski pregled. Možda ćete želeti da uradite test na trudnoću ili na bolesti prenosive polnim kontaktom. Mada se pregled za prikupljanje dokaza može obaviti u bilo koje doba, šanse da se sakupe dokazi značajno se smanjuju kad prođe više od nekoliko dana. Ipak, još uvek možete prijaviti zločin policiji i krivično gonjenje je moguće.

DALJI MEDICINSKI PREGLEDI

Bez obzira na to da li ste lekarski pregledani i da li ste dobili lekove, važno je da se posle izvesnog vremena (mesec ili mesec i po dana) ponovo obratite lekaru/ki i obavite dodatna ispitivanja. Bolesti koje se prenose polnim kontaktom ispoljavaju se tek nakon izvesnog vremena tako da je korisno da ispitivanje bude ponovljeno. Testiranje na trudnoću, takođe, daje sigurne rezultate tek posle izvesnog vremena

od događaja. *Kontrolni pregled vam može vratiti sećanja na napad i to može biti teško za vas.* Možda ćete želeti dodatnu podršku i savetovanje.

TESTIRANJE NA BOLESTI PRENOSIVE POLNIM KONTAKTOM

Lekara/ku treba pitati koje testove na polno prenosive bolesti treba ponoviti, ako su neki već ranije bili urađeni, kako bi se isključila ili potvrdila infekcija i sprovedo odgovarajuće lečenje. Ovaj postupak je veoma važan kako bi se izbegle trajne neželjene posledice. Pored testiranja zatražite informaciju od stručnjaka/kinje kako bi i kasnije mogli da prepoznate znake bolesti.

HIV/AIDS

Ako ste preživeli silovanje postoji mogućnost da ste zaraženi HIV virusom. Testiranje na infekciju HIV virusom daje odgovor da li ste HIV pozitivni ili negativni i ne mora uvek značiti da ste oboleli od AIDS-a. Da bi ovo ispitivanje dalo pouzdane rezultate mora da prođe određeno vreme za njegovo izvođenje. Optimalno vreme za testiranje je 2-6 meseci nakon mogućeg kontakta sa zaraženom osobom.

PRIJAVLJIVANJE POLICIJI

RAZLOZI ZA PRIJAVLJIVANJE ZLOČINA POLICIJI

- Prijavljivanje napada je način da povratite osećanje lične moći i kontrole.
- Omogućava vam da tražite pravdu u vezi nasija koje je počinjeno nad vama.
- Prijavljivanje policiji će pomoći da zaštitite druge od silovanja. Većina silovatelja ponavlja napade.

Samo vi treba da odlučite da li ćete zločin prijaviti i da li ćete pokrenuti sudski postupak.

AKO SE ODLUČITE DA POSTUPAK PRIJAVITE POLICIJI

Mnoge žene koje su preživele seksualno nasilje odluče se da prijave zločin i da učestvuju u sudskom postupku protiv nasilnika. To nije lak proces za žene, ali nekim od njih to pomaže na putu ka ozdravljenju. Treba da pozovete **telefon 92 ili najbližu policijsku stanicu** i da prijavite

silovanje. Dobićete informaciju o telefonu i adresi dežurne službe Odeljenja za suzbijanje seksualnih delikata. U dežurnoj službi će vas pozvati da dođete da bi sa vama obavili razgovor i napravili prijavu o zločinu po službenoj dužnosti ili prijavu na zapisnik.

Niste dužni da prilikom prijave silovanja stanici milicije dajete bilo kakvu izjavu ili opisujete događaj.

Imate pravo da o događaju ne pričate dok ne stignete u dežurnu službu Odeljenja za suzbijanje seksualnih delikata.

Ako niste u stanju da odete do Odeljenja za suzbijanje seksualnih delikata, **možete tražiti da po vas dođu policijska kola.**

Ako ste u fizički i psihički lošem stanju, ili ako ste maloletni, inspektor/ka iz dežurnog odeljenja **može doći vašoj kući da obavi razgovor.**

Ako ste se po silovanju prvo obratili policiji, dežurna služba će organizovati vaš odlazak na zdravstveni pregled. Po nalogu istražnog sudije/kinje mora biti obavljen lekarski pregled, a kompletni nalazi su deo dokaznog materijala u sudskom postupku.

Ako je počilnac poznata osoba, procedura traje kraće. Dežurna služba će napisati prijavu, koju potpisujete i koja se po službenoj dužnosti prosleđuje istražnom sudiji/kinji. **Pažljivo pročitajte svoju izjavu pre potpisivanja i zatražite kopiju za sebe.** Vaš posao u policiji ovim je završen.

Ako je počilnac nepoznata osoba, ili poznata u bekstvu, proces traje duže. Prijava dežurne službe ići će, sem u Tužilaštvo i u Odeljenje za suzbijanje seksualnih delikata, kojem je potrebno izvesno vreme da detaljno obradi slučaj. Vaš predmet će biti dodeljen nekom od inspektora/ki i vi ćete biti pozivani (za nekoliko dana) na razgovore, čiji je cilj uspostavljanje saradnje na otkrivanju počinitelja. Tokom detaljnih razgovora o zločinu, inspektor/ka Odeljenja će se truditi da napravi što

bolje saradničke odnose sa vama, da bi što brže otkrio/la počinitelja. Prilikom davanja izjave i u kontaktima sa inspektorom/kom **budite spremni na intimna pitanja** koja će vam postavljati. **Nemojte se plašiti i/ili stideti.** Ispričajte sve što se dogodilo, jer vi govorite istinu. **Setite se što više detalja vezanih za događaj.** Ako biste ih prikivali, moglo bi se dogoditi da to na suđenju bude iskorišćeno protiv vas.

Tokom razgovora, inspektor/ka će vam postavljati i pitanja o odeći u kojoj ste bili prilikom silovanja. Iako ova pitanja nisu prijatna za vas, a važna su zbog istražnog postupka, znajte da niste odgovorni za nasilje, kakvu god odeću da ste nosili.

Iskaz u prijavi uvek možete dopuniti, ako se naknadno setite detalja o zločinu

Ako niste napravili prijavu policiji neposredno posle zločina ili lekarskog pregleda, jer niste bili sigurni da želite da prijavljujete slučaj, možete to da učinite naknadno, kada budete spremni, posle nekoliko meseci ili godinu dana od zločina.

Ako ćete se osećati sigurnije možete tražiti da sa vama, dok budete davali izjavu, bude neka osoba od poverenja – prijateljica, rođaka ili zastupnica Autonomnog ženskog centra.

Identifikacija počinioca se prvo vrši na osnovu fotografija. Biće vam pokazane različite fotografije, koje vam mogu pomoći da preciznije opišete počinioca, ili da ga prepoznate.

Prepoznavanje počinioca se obavlja iza jednostrano prozirnog stakla (počinioc ne može da vas vidi). Pored vas je inspektor/ka, a u sobi sa počiniocem još nekoliko muškaraca, između kojih treba da prepoznate počinioca.

Ako ga prepoznate, pravi se zapisnik o prepoznavanju, koji potpisujete. Iza toga, vi ćete dati još jednu izjavu u policiji. **Tražite kopiju policijskog zapisnika.** I počinioc će dati izjavu u policiji i biti odveden istražnom sudiji/kinji, koji će saslušati vas i njega, odvojeno.

Treba da znate da ne postoji izričita zabrana da vas istražni sudija/kinja prilikom saslušanja suoči sa počiniocem, što za vas može biti neprijatno iskustvo.

Žene strahuju od susreta sa počiniocem i mogućih pretnji. Ipak, iskustva policijskih inspektora govore da su pretnje relativno retke, ali češće ako

je počinitelj poznata osoba.

Istražni sudija/kinja odlučuje da li da pokrene postupak. Ova odluka zasnovana je na dokazima koji su mu/joj dostupni. Ponekad se postupci ne pokreću, uglavnom zato što se veruje da nema dovoljno dokaza da je počinitelj kriv, a ne zato što vam istražni sudija/kinja ne veruju.

Ako istražni sudija/kinja odustane od gonjenja po službenoj dužnosti, jer po njegovoj/njenoj proceni nema osnova za pokretanje sudskog postupka, vi imate pravo da u periodu od 15 dana podnesete privatnu tužbu.

Ako ste rešeni da istrajete u postupku, pozovite Autonomni ženski centar i zatražite advokatsku pomoć u procesu.

Advokatska pomoć u Autonomnom ženskom centru je za vas besplatna.

Ako se posle prijave zločina predomislite i date izjavu da se napad nije desio, ili iz bilo kog drugog razloga odustanete i povučete prijavu, možete biti optuženi za lažnu prijavu. Policija i sud na ovaj način pokušavaju da se obezbede od lažnih prijava, mada su one vrlo retke.

Razmislite pre potpisivanja prijave da li ste spremni da učete u sudski postupak.

Tražite podršku Autonomnog ženskog centra, jer će vam tako biti lakše da podnesete dug pravni proces.

Ako ste potpisali prijavu, ne prihvatajte ucene i mito koje mogu da učine nasilnik ili njegov branitelj.

Ako ste iz Beograda, silovanje možete prijaviti **direktno na telefon 011/2798-101** Odeljenja za suzbijanje seksualnih delikata, **svakog radnog dana do 16:30.**

Posle 16:30 možete ostaviti svoj kućni telefon i neko od inspektora/ki će vas pozvati.

Možete **otići** u Odeljenje za suzbijanje seksualnih delikata, koje se nalazi u **ulici 29. novembra, broj 107, III ulaz (dežurna služba 24 sata).**

U Odeljenju za suzbijanje seksualnih delikata će vas informisati o celom postupku i vašim pravima. **Odluka je uvek na vama.**

Razgovor koji obavite sa inspektorom/kom vas ne obavezuje da pokrenete prijavni postupak.

PRAVNE PROCEDURE

ZAKONI KOJI SE ODOSE NA SEKSUALNO NASILJE

U **Krivičnom zakoniku** Republike Srbije, u glavi osamnaest koja se zove **Krivična dela protiv polne slobode**, predviđena su krivična dela za silovanje i ostale oblike seksualnog nasilja.

Žrtva seksualnog nasilja prema novom Krivičnom zakoniku može biti **ženskog i muškog pola, kao i počilnac**. Od 2002. godine Krivičnim zakonom je kriminalizovano i silovanje u braku (*napomena – silovanje u braku se goni po predlogu*). Posebnim članovima zakona je predviđeno kažnjavanje seksualnog nasilja nad nemoćnim licima, maloletnim licima i decom. Nemoćna lica se određuju kao lica koja su duševno obolela, zaostalog duševnog razvoja, druge duševne poremećenosti, nemoćna ili kakvog drugog stanja tog lica usled kojeg ono nije sposobno za otpor. Nemoć se u praksi tumači i kao invaliditet, oduzetost, malaksalost, preterani umor ili bolest i opijenost. Krivičnim zakonikom predviđene su sankcije i za obljubu nad detetom, obljubu zloupotrebom službenog položaja, nedozvoljene polne radnje (ranije „bludne radnje,“), posredovanje u vršenju prostitucije, prikazivanje pornografskog materijala,

iskorišćavanje dece za pornografiju, podvodjenje i omogućavanje vršenja polnog odnosa.

KRIVIČNA DELA

SILOVANJE je dvoaktno krivično delo koje **obuhvata prinudu i obljubu** (*obljuba je vaginalni seksualni čin*). Regulisano je članom 178. Krivičnog zakonika i osnovni oblik krivičnog dela tj. st.1 glasi „Ko prinudi drugog na obljubu ili sa njom izjednačen čin upotrebom sile ili pretnjom da će

neposredno napasti na život ili telo tog ili njemu bliskog lica kazniće se zatvorom od TRI DO DVANAEST GODINA,, **Prinuda** se izražava u upotrebi sile ili “kvalifikovane pretnje”, tj. neposrednog napada na život ili telo. Pretnja mora biti “ozbiljna i neposredno ostvarljiva”. Sem osnovnog oblika, predviđena su **TRI teža** oblika ovog dela:

- st.2 - ako je delo iz st.1 učinjeno pretnjom da će se za to ili njemu blisko lice okriti nešto što bi škodilo njegovoj časti i ugledu ili pretnjom drugim teškim zlom (zatvorska kazna od 2 do 10 godina)

- st.3.- ako je nastupila teška telesna povreda lica prema kojem je delo izvršeno ili ako je delo izvršeno od strane više lica ili na naročito svirep ili naročito ponižavajući način ili **prema maloletniku** ili je delo imalo za posledicu trudnoću (Od 5 do 15 godina),

- st.4 - ako je usled dela iz st.1 i 2, nastupila smrt lica prema kojem je delo izvršeno ili je delo učinjeno **prema detetu** – predviđena kazna je NAJMANJE 10 godina

Predviđene kazne su: za opšti oblik od tri do 12 godina ZATVORA, a za teže oblike predviđene kazne su u rasponu od 2 do 10 tj. 5 do 15, dok je za najteži oblik predviđena kazna od najmanje 10 godina, što znači da je zakonom predviđen samo minimum kazne i da se može izreći i najviša kazna predviđena zakonom. Ono što je primetno IZMENAMA I DOPUNAMA KRIVIČNOG ZAKONIKA OD 2009. GODINE TO JE DA SU KAZNE POVEĆANE.

OBLJUBA NAD NEMOĆNIM LICEM –čl.179 – st.1 OSNOVNI OBLIK “ko izvrši obljubu ili sa njom izjednačen čin iskoristivši duševno oboljenje, zaostali duševni razvoj, drugu duševnu poremećenost, nemoć ili kakvo drugo stanje tog lica, usled kojeg ono nije sposobno za otpor” kazniće se zatvorom od 2 do 10 godina.

OBLJUBA NAD DETETOM - čl.180 - je delo u kome je sankcionisana obljuba nad detetom. Predviđena kazna za osnovni oblik je od 3 -12 godina, a za teže oblike tj. ako je nastupila teška telesna povreda ili je imalo za posledicu trudnoću predviđena kazna je od 5 do 15 godina, ako je nastupila smrt deteta - najmanje 10 godine zatvora. St. 4. Predviđja da se „neće

kazniti učinilac, ako između njega i deteta ne postoji značajna razlika u njihovoj duševnoj i telesnoj zrelosti”.

OBLJUBA ZLOUPOTREBOM POLOŽAJA - čl.181 - su dela koja proističu iz odnosa počinioca i žrtve. Radi se o radnom ili drugom odnosu ekonomske zavisnosti (ali ne o zavisnosti iz bračnog odnosa), ili odnosu autoriteta (a u zakonu se navode nastavnik, vaspitač, staralac, usvojilac, očuh i druga lica u odnosu sa maloletnim licima).

Predviđene kazne su od tri meseca do tri godine za osnovni oblik, a za teže oblike od jedne do deset godina, odnosno 3-12 3-15 godine zatvora, a za najteži oblik, smrt deteta, najmanje 10 godina.

NEDOZVOLJENE POLNE RADNJE - čl.182 - nisu zakonom određene, a u teoriji i praksi o njima postoje različita shvatanja. U širem smislu, to su delatnosti koje uključuju prisilu i kojima se pobuđuje ili zadovoljava polni nagon počinioca dela, a ne ulaze u pojam obljube ili protivprirodnog bluda, a kojima se “objektivno grubo povređuju moralna shvatanja građana” (npr. neželjeni/prisilni dodiri polnih organa, prisiljavanje na masturbaciju i sl.). Za osnovni oblik predviđena je „novčana kazna ili zatvor do dve godine, dok je za teže oblike kazna ili od 6 meseci do 5 godina ili od 2 do 10 godina zatvora, a ako je nastupila smrt lica prema kome je delo izvršeno najmanje pet godina.

PODVODJENJE I OMOGUĆAVANJE VRŠENJA POLNOG ODNOSA - čl.183 - „ko podvede maloletno lice radi vršenja obljube, sa njom izjednačenog čina ili druge polne radnje” kazniće se zatvorom od jedne do osam godina i novčanom kaznom, dok je za lice koje omogućava vršenje obljube, sa njom izjednačenog čina ili druge polna radnje sa maloletnim licem – zatvor od šest meseci do pet godina i novčanom kaznom.

POSREDOVANJE U VRŠENJU PROSTITUCIJE - čl.184 - Ovim delom je predviđeno da žrtva može biti oba pola, dakle žene i muškarci. Kažnjivo je i propagiranje ili reklamiranje prostitucije putem sredstava javnog informisanja.

Osnovni oblik –od šest meseci do pet godina i novčanom kaznom. St.2 ovog dela odnosi se na maloletno lice tj. ako je izvršeno prema maloletnom licu i kazna je od jedne godine do deset godina i novčana kazna.

PRIKAZIVANJE, PRIBAVLJANJE I POSREDOVANJE PORNOGRAFSKOG MATERIJALA I ISKORIŠĆAVANJE MALOLETNOG LICA ZA PORNOGRAFIJU –čl.185 – Osnovni oblik se odnosi na lice koje „maloletniku proda, prikaže ili javnim izlaganjem ili na drugi način učini dostupnim tekstove, slike, audio-vizuelne ili druge predmete pornografske sadržine ili mu prikaže pornografsku predstavu”-novčana kazna ili zatvor do šest meseci. Teži oblici se odnose na iskorišćavanje maloletnika (od šest meseci do pet godina) ili ako je delo izvršeno prema detetu – zatvor od dve godine do osam godina, dok se poslednji oblik odnosi na lice koje pribavlja materijale nastale iskorišćavanjem maloletnog lica – zatvor od tri meseca do tri godine. Predviđena je i mera ODUZIMANJA predmeta.

NAVODNENJE MALOLETNOG LICA NA PRISUSTVOVANJE POLNIM RADNJAMA – čl.185a – Kažnjava se lice koje navede maloletnika da prisustvuje silovanju, obljubi ili sa njom izjednačeni čin ili drugoj polnoj radnji – zatvor od šest meseci do pet godina i novčana kazna. Ukoliko je delo učinjeno „upotrebom sile ili pretnje ili prema detetu” učinilac će se kazniti zatvorem od jedne do osam godina.

ISKORIŠĆAVANJE RAČUNARSKE MREŽE ILI KOMUNIKACIJE DRUGIM TEHNIČKIM SREDSTVIMA ZA IZVRŠENJE KRIVIČNIH DELA PROTIV POLNE SLOBODE PREMA MALOLETNOG LICU – čl.185b – predviđena je sankcija za lica koja koristeći internet dogovaraju sa maloletnim licima sastanak – od šest meseci do pet godina i novčana kazna, a ako je delo izvršeno prema detetu od jedne do osam godina zatvora.

Stepen optužbe zavisi od brojnih okolnosti, uključujući prinudu, upotrebu oružja, starost, mentalnu ili fizičku sposobnost, prirodu veze između počinioca i žrtve, kao i **visina kazne koja takođe zavisi od brojnih faktora**. Većina nasilnika ne dobija maksimalnu kaznu.

KRIVIČNI POSTUPAK

Neke od činjenica koje treba imati na umu u vezi krivičnog postupka su:

Budite spremni na *sudski postupak koji nije lak* i koji će vam oživeti sva sećanja i emocije u vezi sa događajem.

Tokom sudskog postupka važno je obezbediti stalnu podršku ljudi koji su vam bliski. Ako biste se osećali sigurnije, *možete angažovati svog advokata/tkinju*.

Budite *spremni* da ćete ispred sudnice, u sudskom holu i na suđenju *videti nasilnika* i/ili njegovu porodicu i/ili prijatelje.

Vaša *prošla i/ili sadašnja seksualna iskustva mogu biti iznošena na suđenju* od strane branitelja/teljke optuženog.

Javni tužilac/teljka na osnovu krivične prijave *piše optužnicu*.

Osumnjičeni ima pravo da podnese prigovor na optužnicu.

Istražni postupak se pokreće na zahtev javnog tužioca/teljke. Ako postoji dovoljno dokaza, moguće je preskočiti istražni postupak. Posle istražnog postupka, kada postoji dovoljno dokaza pokreće se **krivični postupak**. Javni tužilac/teljka u krivičnom postupku *zastupa opšte interese* (interese države). Pošto se radi o *teškom krivičnom delu*, **nadležnost je okružnog suda** (za krivično delo nedozvoljene polne radnje nadležan je **opštinski sud**).

Ako javni tužilac odustane od optužbe zbog procene da nema dovoljno dokaza, **njegova obaveza je** da vam u pisanoj formi u roku od 8 dana dostavi obaveštenje sa porukom o postupku koji vam stoji na raspolaganju i roku za pokretanje privatnog postupka.

GLAVNI PRETRES: Tužilaštvo prosleđuje sudiji/kinji optužnicu i kompletiran

predmet. Sudija/kinja zakazuje glavni pretres. Glavni pretres je javan, ali imate prava tj. **možete tražiti isključenje javnosti**. Veće može REŠENJEM isključiti javnost, ako to zahtevaju interesi zaštite morala, privatnog života učesnika u postupku i sl. (čl-292 Novog Zakonika o krivičnom postupku, *Sl. glasnik RS br.20/2009 i 72/2009*) Glavni pretres može da počne ako su ispunjene procesne pretpostavke tj. ako su došla sva pozvana lica (ako nisu ispunjene procesne pretpostavke pretres se odlaže). Ako je optuženi uredno pozvan, a ne dođe i ne opravda odsustvo, Sudsko veće može da naredi da se optuženi prinudno dovede. Ako optuženi očigledno izbegava sudski proces može mu se odrediti pritvor. Optuženom je moguće suditi i u odsustvu, ako je u bekstvu.

*Ako javni tužilac/teljka odustane od optužbe na glavnom pretresu, od vas će tražiti izjavu da li nastavljate proces po privatnoj krivičnoj tužbi ili ne. **Možete staviti prigovor na zapisnik** sa glavnog pretresa, ako u zapisniku nisu dobro unete reči koje ste izgovorili ili ako je primetno da sud drži stranu optuženom.*

ISPITIVANJE OPTUŽENOG: ispitivanje počinje čitanjem optužnice (ili privatne tužbe). Ako je više optuženih, ispituju se pojedinačno i suočavaju na kraju.

IZVOĐENJE DOKAZA: za izvođenje dokaza koristi se izveštaji veštaka, lekara/ki specijalista i svedoka/kinja. Svedoci/kinje mogu biti osobe kojima ste ispričali šta se dogodilo, dakle vaši roditelji i prijateljice/lji. Sud će sve upozoriti na dužnost da govore istinu (lažno svedočenje je krivično delo). Javni tužilac/teljka i branilac/teljka optuženog mogu ispitivati sve svedoke i veštake. Oni vam tokom ispitivanja ne mogu postavljati sugestivna pitanja (pitanja kojima vas navode na odgovor) i/ili kapciozna pitanja (pitanja u kojima je sadržano kako da odgovorite). Ako se vaši iskazi razlikuju, sudija/kinja će vam predočiti razlike u pričama. Branitelj/ka optuženog će se truditi da diskredituje vaše dokaze, da pobudi sumnju u vaše moralne osobine, ispitivaće vas o vašem prethodnom seksualnom iskustvu. Očekujte to i nemojte dozvoliti da vas to uznemiri.

ZAVRŠNA REČ: kada se završi dokazni postupak, reč dobijaju sve stranke – tužilac/teljka, oštećena, branilac/teljka i optuženi.

PRESUDA: posle završne reči izriče se presuda. Sudsko veće (1 sudija i 2 porotnika) se povlači na glasanje.

IZRICANJE PRESUDE: izjava Sudskog veća glasiće “kriv je ili nije kriv” i izriče se kazna. Sudsko veće je u obavezi da javno izrekne presudu odmah po završetku pretresa ili u roku od 3 dana od zaključivanja glavnog pretresa, dok se presuda pismeno izradjuje naknadno u roku od 15 dana.

ŽALBA: Na presudu se mogu žaliti obe strane u roku od 15 dana (od momenta kada se presuda primi). Žalba se podnosi okružnom sudu.

GRAĐANSKA PARNICA

Vi imate mogućnost da pokrenete građansku parnicu (u krivičnoj presudi izmedju ostalog obavezno stoji da se oštećena upućuje na parnicu radi ostvarenja imovinsko pravnog zahteva). Kao oštećeno lice imate pravo da tražite u **parničkom postupku** kako **naknadu nematerijalne, tako i naknade materijalne štete**. Za ovaj proces su vam potrebni svi dokazi koje možete da skupite. Za nadoknadu nematerijalne štete potrebno je veštačenje tj. nalazi i mišljenje sudskog veštaka psihijataru, neuropsihijatra, radi procene stepena pretrpljenog duševnog bola i straha, a ako ste zadobili povrede nalaz i mišljenje veštaka odgovarajuće specijalizacije o povredama, umanjenju životne ili radne sposobnosti i sl. Za nadoknadu materijalne štete potrebni su svi računi od bolničkih lečenja i svih drugih intervencija, računi za prevoz i sl. Ovo su neke od ključnih stvari koje treba imati na umu u vezi građanske parnice:

Moraćete da nađete advokata.

Vi ćete biti tužilja, a nasilnik tuženik.

Proces može trajati 2-5 godina.

Ako je krivični postupak u toku, građanska parnica ne može biti pokrenuta dok se ne završi krivični postupak.

Ako je tuženik proglašen krivim na suđenju po krivičnom zakonu, jedino pitanje za građansku parnicu je vrsta i visina nadoknade koju bi trebalo da dobijete.

Vaša prošla i sadašnja seksualna istorija ne mogu biti iznošena na suđenju.

PROGANJANJE

Uobičajno je za nasilnike da prete tokom pravnog procesa (napr. “Ako prijaviš ovo, zažalićeš”). Mada je mogućnost pretnje zastrašujuća, one su obično isprazne i koriste se za uspostavljanje kontrole. Ako je nasilje izvršeno od strane nekog koga poznajete, veća je opasnost da budete proganjani i uznemiravani od nasilnika ili njegovih prijatelja i porodice. Ako ste silovane od strane nepoznatog, šanse da vas on proganja su mnogo manje.

Sem pretnji, nasilnici su skloni da nude novac da biste odustali od sudskog postupka.

ŠTA MOŽETE URADITI AKO STE PROGANJANA

Prijavite uznemiravanje lokalnoj policijskoj stanici. Čak i ako policija ne može odmah da reaguje, prijavljivanje će biti registrovano.

Napravite svoj sigurnosni plan. Recite svojoj porodici, prijateljicama, koleginicama/gama i komšijama/nicama šta se događa. Nabavite mobilni telefon. Naučite svoju decu da okrenu dežurni telefon policije. Kon-

sultujte se sa Autonomnim ženskim centrom o sigurnosnom planu koji je specifičan za vašu situaciju.

Vodite beleške o incidentima uznemiravanja. Uključite u beleške vreme, mesto i opis incidenta kao i eventualne svedoke/inje.

Novi Zakonik o krivičnom postupku predviđa mere posebne zaštite tj. zaštićenog svedoka, Čl.109a, ukoliko recimo postoji 'ozbiljna i stvarna opasnost za život, telo, zdravlje'. O tome odlučuje sud rešenjem ili na zahtev stranaka, svedoka, a može i sam sud po službenoj dužnosti.

KORISNI TELEFONSKI BROJEVI

Autonomni ženski centar

Tiršova 5a, 11000 Beograd
011/2645 328

Ginekološko akušerska klinika

Narodnog fronta 62
11000 Beograd
011/2068 272

Institut za ginekologiju i akušerstvo

Višegradska 26
11000 Beograd
011/361 7777

Odeljenje za suzbijanje krvnih i seksualnih delikata

29. Novembra 107, III ulaz
11000 Beograd
011/2798 101, lokal 7623, do 16.30h
92, 24h dnevno

Okružni sud i javno tužilaštvo

Slobodana Penezića Krcuna 17a
11000 Beograd
011/360 1400
011/360 1401

Institut za sudsku medicinu

Deligradska 31a
11000 Beograd
011/2682 522

*autonomni
ženski
centar*

11000 beograd, tiršova 5a

tel: 011 2645 328

e-mail: azc@azc.org.rs

web: www.womenngo.org.rs